

privatnih interesa i prognana iz zajednice kao zajednice. Ali ne treba se zavaravati o granici političke emancipacije. Razdvajanje čovjeka na javna i privatna čovjeka, premještanje religije iz države u građansko društvo, to nije stupanj, nego dovršenje političke emancipacije, koja zbiljsku religioznost čovjeka isto tako ne ukida kao što i ne teži da je ukine.

Razdvajanje čovjeka na Jevreja i građanina države, na protestanta i građanina države, na religiozna čovjeka i građanina države, ovo razdvajanje nije laž protiv državno-građanskog života, ono nije obilaženje političke emancipacije, ono je sama politička emancipacija, ono je politički način emancipiranja od religije. Svakako: u vrijeme kada se iz građanskog društva nasilno rađa politička država kao politička država, kada čovjekovo samooslobođenje teži da se izvrši u obliku političkog samooslobođenja, država može i mora ići do ukidanja religije, do uništenja religije, ali samo tako kao što ide ukidanju privatnog vlasništva, do sistema prinudnog maksimiranja cena, do konfiskacije, do progresivnog poreza, kao što ide do ukidanja života, do giljotine. U momentima osjećanja svoje posebne vrijednosti politički život ispoljava tendenciju da zaguši svoju pretpostavku, građansko društvo i njegove elemente, i da se konstituirao kao zbiljski neprotivrječan rodni život čovjeka. Međutim, on to može postići samo nasilnom protivrječnošću prema svojim vlastitim životnim uvjetima, samo proglašavajući revoluciju permanentnom, a politička drama završava se stoga isto tako nužno ponovnim uspostavljanjem religije, privatnog vlasništva, svih elemenata građanskog društva, kao što rat završava mirom.

Štoviše, tzv. kršćanska država koja priznaje kršćanstvo kao svoju osnovu, državnu religiju, i koja stoga isključuje druge religije, nije dovršena kršćanska država, nego je naprotiv ateistička država, demokratska država, država koja religiju stavlja među ostale elemente građanskog društva. Državi koja je još teolog, koja još službeno ispovijeda kršćanstvo, koja se još ne usuđuje da se proglasi državom, takvoj državi još nije uspjelo da u svjetovnom, ljudskom obliku, u svojoj zbiljnosti kao država izrazi ljudsku osnovu, čiji je zaneseni izraz kršćanstvo. Takozvana kršćanska država naprosto je samo ne-država, jer se samo ljudska pozadina kršćanske religije može izvesti u zbiljskim ljudskim tvorevinama, a ne kršćanstvo kao religija.

Takozvana kršćanska država je kršćansko poricanje države, a nikako državno ostvarenje kršćanstva. Država koja još priznaje kršćanstvo u